

„Rigoletto“ „Estonia“ laual

„Sügava vihkamisega vihkan ma rõhumist, ja kui ma kuulen, et kuskil maailmanurgas julma käskija võimu all karjub pinatud rahvas ja kutsub appi...“

oh, siis nean ma neid valitsejaid, kelle hobused suplevad veres. Tunnen, et luulelajaja peab olema nende kohtunik, tunnen, et vihane muusa võib nad naelutada endi troonide külge nagu häbiposti ja häbimärjastada nende lauba värsiga, mis satilib järeloivedeni.“ Nii ütles Victor Hugo oma saajandil. See oli tema tões-kuisse võtluseks rõhutate ja ekspluateerivate kaitseks kapitalistlikus ühiskonnas. Kuid see pani teda mõtma ka minevikku, näitama valitsejate ja valitse-tavate vahekorvi ajaloolisel taustal. Sel-liselt valmisid Hugo iseloomulikud draamad — „Hernani“, „Marion Delor-ne“, „Ruy-Blas“ ja „Le roi s’amuse“ („Kuningas lõbutseb“), millest viimane — kirjutatud aastal 1832 — ongi algces-kujuks G. Verdi „Rigoletto“ libretole.

Ooperi libreto valmis Francesco Piave ümberlõõnitses ja kuigi Hugo dramaas-estitud Francois I tulj isensori nõudmi-sel asendada Mantua hertsogiga ja tema õuenarr Triboulet Rigolettoaga, on ces-pool teisiteitud Hugo sõnad ometi võt-meks cooperi sisulisele mõistmisele.

Ooper viib meid feodaalajastu hilis-järku, 16. sajandi Itaaliasse. Nagu Hugo draamas, nii näeme siingi võimutsemas ainuvalitsejate koos teda ümbritseva aadel-konnaga. See on veel suurtadii hilje-järk. Mantua hertsog on täielik per-sone mees oma õukonnas, tema tujud on kä-suks ja tema kõlvaatud sekkised teavaud

meelitavat heakskiitu. Mantua hertsog lõbutseb, nii kuidas talle meeldib ja ta ei küsi hinda, millega see on saavutatud. Kuid sellesse ainuvalitseja muretsesse võimuküllusse murravad sisse juba esi-mesed kiired, mis ennustavad langus-järku, mis astuvad hoiatavalt vastu her-t-sogi võimutsemisele. Nende vastasjõu-dude kehastajaks on ooperis Monterone ja Rigoletto. Mõlemad on saanud kan-natada hertsogi pära, nende põlgus on muutunud hüvitust nõudvaks vihaks.

Kuid see ei suuda veel tungida ainuva-litiseja võimuküllusse. Needes hertsogit, kuid väärkalt läheb surma Monterone ja Rigoletto, taotelles kättmaksu, kao-taab kallima, mis tal on — oma tütre. Kumbki, ei Monterone ega Rigoletto ei-saavuta tagajärgi tegusemisest ja rea-geerimisest hertsogi vastu, vaid nad sa-tuvad veelgi rängemasse õnnetusse või hukkuvad. Sest valitsev feodaalvõim on veel liialt tugev ja jätkab jõudsalt oma haalastamatu rõhumist.

Kuigi libreto jätab võimutsema kerge-meelse ja kalgsidamelse hertsogi, nagu see on sobiv vastavaale ajaloois-ühiskon-d-likule taustale, kajastub tekstist ilme-hukkamõist tolleageelse aadli võimule. Kui palju inelust ja madalat peitub her-t-sogi kanni rüü varjus ja teda ümbritse-vas tordukses ja kui palju siitust ning tunnidepühust lihtsast Gildast! Kui pealis-pinnaline on hertsogi käitumine tema õuenarr Rigoletto sügavalthaarava tra-a-gika kõrvall! Gilda kindumus hertsogi os-se, tema ennastohverdav armastus on kontraastiks hertsogi olemusele ja aiaab

paremini rõhutada iseloomujooni, käitu-mist, mis olid tüüpilised feodaalajastu rohkele valitsejale. Rigoletto kuju an-nab aga protesti ülekohutse feodaalvõi-mu vastu. Tema kättmaks kasvab võim-valt-tunde ja tundeküllane mina kasvab välja nartimaskist ja muutub ülekohu vastu võitlejaks. Kuid Rigoletto kätte-maks ei kannu vilja, sest võim, mille vastu ta võitleb on käsiteldaval ajajärgul veel liiga tugev.

Ajaloolise tausta ja ühiskondlike su-hete põhjal kirjutatud isikudrammale on andnud võimsa ja nüansirikka muusika-lise väljenduse Giuseppe Verdi. Mon-terone needus, mis ei haara üksnes her-t-sogit, vaid ka tema nartri, Rigoletto kak-sikpale — irvitav õuenarr ja sidamlik-isa, Gilda armastus ja Rigoletto kätte-maks avalduvad kujukalt Verdi stiil-i-kindlas, võimsalt voolavas ja elava rit-miga muusikas. Muusika omakorda ti-leb edasi valitseja ja valitsevatavate vahe-korda ja selle vastolulisus ning sellest kasvanud traagika leiab haarava väljen-duse helidekõnes.

Juri Roosari on „Rigoletto“ lavastaja-na teinud korraliku töö. Paremini on la-vastajal õnnestunud Rigoletto ja tema tütre traagika esileloomine, kuna her-t-sogi õukonna ja selle vastava õhkonna kujutamine ei ela pealtvaataja silme ees täies värvikülluses ja täies usutavuses. Oleks võinud olla enam kerust ja ker-gemeelset elegantist, veelgi pinnapealse-mat elurõõmu ja hoolimatumat elunau-timist, millise välise kesta varjust tõu-seb esile toores ja kalk aadli võim.

ENSV teenelise kunstniku Tiit Kuu-siku Rigoletto on meeldivaks saavutu-nuks. Suure haaravusega vahetas näitleja nartimaski armastava isasudame vastu ja

lõbusa õuenarr kibe valu kasvav võim-saks kättmaksutahteks. Haaravamalt ja kujukamalt oli esile toodud Rigolettos kannatav inimene kui pilkeid pilduv, lõ-bustav õuenarr. Seetõttu ei saavutanud T. Kuusiku Rigoletto niivõrd efekti oma kaksikpalgisusega, kui oli lähedane juba algusest peale nartirütsesse surrutud inimesena.

ENSV teeneline kunstnik Marta Rungi oli Gildana võrdselt hea kuuleka tütre-na ja armutunde hukkumisele kistud näi-sena. M. Rungi tõlgitsuses oli lihtsust ja siirust. Gilda tagasihoidlikkus ja tunde-puhutus oli antud meeldiva soojusega, tema saatuse traagika liialduseta. Rohkem oleks oodanud seekord ENSV teeneliselt kunstnikult Martin Taraselt. M. Taras veenis meid oma muretus elu-rõõmus, ehisust oli tema seklusjanuski, kuid seda oleks tahnud näha enam ühendatuna hertsogisuisusega. Kirg teeb hertsogist seikleja ja tema võimuküllus ei sea talle mingeid piire. Hertsogilikku ülbust ja hoolimatult hävitavat kirge oleks võinud osa tõlgitsuses enam olla.

Aaro Pärna krahv Monterone oli an-tud sisemise väärkusega. Benno Hansen Sparafucile oli tõlgitsitud erilise jõhkru-seit, Jenny Siimoni Maddalena oli esi-tatud tagasihoidliku temperamendiga, kuid killalidase võlumiskusega.

Albert Vahtramäe dekoratsioonid ei rõhutanud suurt, avarust taotlevat joo-ni, mis võib-olla oleks sobinud hertsogi õue kujutamisel, kuid tehtud tõi oli läbi viidud hooliga ja maitseskal. Leida Klaus (küllatiseana) kostüümid jätsid meeldiva mulje.

Muusikajuhina oli kaastegev Kirill Raudsepp.